Unios notatserie 6/2026:

Unios krav til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2027

UTGITT: 12.10.2026

Om Unios notatserie

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Tidligere utgaver finnes her:
https://www.unio.no/publikasjoner/unios-notatserie/

Dette nummeret er utarbeidet av Marit Linnea Gjelsvik. Hun er sjeføkonom i Unio. Foto: Unio / Helene Moe Slinning

Forsidefoto: Finansminister Jens Stoltenberg (Ap) presenterer statsbudsjettet for 2027. Foto: Fredrik Varfjell / NTB

Innhold

Unios krav til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2027 3
Den demokratiske og sivile motstandskraften må løftes 3
Bygg opp kompetansen i samfunnet 3
Styrk kommuneøkonomien 3
Den økonomiske politikken 4
Skatter og avgifter 4
Regulering av fagforeningskontingenten 5
Klima og miljø 5
Fra forbruk til energieffektivisering 6
Kommuneøkonomi 6
Helse og omsorg 7
Investeringer i dag reduserer presset i morgen 7
Kommuneøkonomi og omstilling må ses i sammenheng 7
Forebygging, rehabilitering og mestring må prioriteres 7
Sykehusene trenger større handlingsrom 8
Psykisk helse, rus og tilbudet til barn og unge 8
Teknologi, kunnskap og beredskap 8
Utdanning og forskning 9
Utdanning og kompetanse 9
Barnehage, grunnskole og videregående opplæring 10
Høyere utdanning og forskning 10
Studentøkonomi 12
Politi 12
Internasjonalt arbeid 13
Fri og uavhengig presse 13
Bibliotek 13
Den norske kirke 14

12.10.2026

Unios krav til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2027

I forkant av statsbudsjettet trakk statsministeren og finansministeren fram fire hovedprioriteringer for 2027: bedre råd for folk, styrket samfunnssikkerhet og forsvar, tryggere helse- og omsorgstjenester og en sterkere kommuneøkonomi.

På bakgrunn av disse signalene ventet Unio en klar styrking av kommuneøkonomien og helse- og omsorgstjenestene. Budsjettet innfrir ikke disse forventningene godt nok. I vurderingen legger Unio særlig vekt på tre hensyn:

- et samfunn med sterk demokratisk og sivil motstandskraft, bygget på et solid utdanningssystem, et handlekraftig politi, fri forskning og en fri og uavhengig presse.
- et utdanningssystem som dekker samfunnets samlede kompetansebehov – fra behandling og pleie til rehabilitering, forebygging og beredskap.
- en kommuneøkonomi som gir rom for forsvarlig bemanning, gode tjenester og nødvendig omstilling.

Den demokratiske og sivile motstandskraften må løftes

Et motstandsdyktig samfunn bygges før krisen rammer. Det krever gode barnehager og skoler, et handlekraftig politi, fri forskning og en fri og redaktørstyrt presse. Budsjettet må sikre at disse institusjonene kan fylle sine samfunnsoppgaver.

Bygg opp kompetansen i samfunnet

Utdanningstilbudet må tilpasses behovene i arbeidslivet og bidra til bedre samsvar mellom kompetansen arbeidsgiverne trenger, og kompetansen arbeidssøkerne har. Det krever nok studieplasser og gode muligheter for etter- og videreutdanning. Samtidig må faglig bredde i tilbudet av studieplasser sikres. Helse- og omsorgstjenestene trenger et bredt spekter av fagkompetanse, med større vekt på forebygging, rehabilitering, psykisk helse og tverrfaglig oppfølging.

Styrk kommuneøkonomien

Kommunene må omstille for å møte behovene til en aldrende befolkning. Omstilling koster på kort sikt, men er nødvendig for å redusere presset på helse- og omsorgstjenestene framover i tid. Samtidig må kommunene prioritere kjernetjenestene i dag. Dette krever en tydeligere styrking av kommuneøkonomien.

Den økonomiske politikken

Norsk økonomi er fortsatt robust, med relativt lav arbeidsledighet og reallønnsvekst, selv om veksten i fastlandsøkonomien har avtatt. Regjeringen viderefører den ekstraordinære støtten til Ukraina på 85 mrd. kroner, strømstøtte og Norgespris, og øker forsvarssatsingen med 6,5 mrd. kroner. Bruken av fondsmidler anslås til 2,7 prosent av Statens pensjonsfond utland.

Det er positivt at regjeringen legger til grunn en nokså god utvikling i norsk økonomi til tross for stor internasjonal usikkerhet. Veksten i fastlandsøkonomien anslås å ta seg opp fra beskjeden vekst i år til 1,7 prosent neste år. En nøytral finanspolitikk bidrar til at budsjettet i liten grad påvirker prisveksten, og både regjeringen, Norges Bank og SSB venter lavere inflasjon i 2027. Dermed ligger det an til fortsatt god reallønnsvekst, selv om lønnsveksten avtar noe.

Regjeringen styrker innsatsen for å få flere i arbeid, med særlig vekt på unge og personer som står utenfor arbeidslivet. Det foreslås økte bevilgninger til arbeidsrettet ungdomsprogram, Ungdomsløftet, «Enklere Nav», rekrutteringsprogrammet i helse- og omsorgssektoren og andre arbeidsrettede tiltak.

Regjeringens opptrapping av innsatsen på dette området er nødvendig. Selv om den registrerte ledigheten er lav, er ledigheten ifølge AKU nokså høy, og særlig unge har et krevende arbeidsmarked. Tidlig og målrettet oppfølging kan forhindre at unge blir stående varig utenfor arbeid og utdanning. Satsingen understøtter arbeidslinja og kan bidra til å styrke tilgangen på arbeidskraft i en tid med økende kompetanse- og rekrutteringsutfordringer.

Skatter og avgifter

Regjeringen legger samlet sett opp til et provenynøytralt skatte- og avgiftsopplegg i 2027. Lavere inntektsskatt på om lag 6,4 mrd. kroner finansieres i hovedsak gjennom økte inntekter fra klimaavgifter og videre innfasing av merverdiavgift på elbiler, og er i tråd med anbefalingene fra skattekommisjonen. Regjeringen omtaler skatteopplegget som et første steg mot en helhetlig skattereform. Større endringer i kapitalbeskatningen utsettes til den varslede stortingsmeldingen.

Inntektsskattelettelsene kommer de fleste skattytere til gode, og målt som andel av inntekten er lettelsene relativt jevnt fordelt. Målt i kroner får imidlertid personer med høye inntekter betydelig større skattelettelser enn det store flertallet av lønnstakere, som får om lag tusen kroner i lavere skatt årlig.

Regjeringen reduserer trygdeavgiften med 0,2 prosentpoeng, tilsvarende om lag 5 mrd. kroner, og øker personfradraget med 1 200 kroner utover ordinær oppjustering. Bunnfradraget i formuesskatten økes noe. Klimaavgiftene økes med om lag 2,3 mrd. kroner, samtidig som veibruksavgiften reduseres og avgiftsfritaket for elbiler senkes fra 300 000 til 150 000 kroner.

Redusert skatt på inntekt finansiert av økte klima-, miljø- og forbruksskatter er et riktig grep. Skatteendringene må imidlertid fordeles bedre enn i regjeringens forslag for 2027. Unio er også kritiske til forslaget om redusert veibruksavgift, som nuller ut klimaeffektene i transportsektoren.

Unio støtter regjeringens forslag om å starte arbeidet med et samordnet aksjeeierregister. Mer åpenhet og oppdaterte opplysninger om eierskap vil styrke skattekontrollen, motvirke skatteomgåelse og øke tilliten til skattesystemet.

Unio krever:

- Mer av handlingsrommet må benyttes til å redusere personfradraget, og mindre til å redusere trygdeavgiften.
- Veibruksavgiften videreføres på dagens nivå (se Klima og miljø).

Regulering av fagforeningskontingenten

I budsjettopplegget øker maksimalt fradrag for innbetalt fagforeningskontingent med 2,9 prosent. Det er noe høyere enn den anslåtte prisveksten på 2,7 prosent, men lavere enn den forventede lønnsveksten på 4,0 prosent. Fradraget styrkes dermed svakt i realverdi, men svekkes relativt til lønnsutviklingen.

Unio krever:

- Maksimalt fagforeningsfradrag reguleres i tråd med forventet lønnsvekst i 2027.

Klima og miljø

I tråd med opptrappingsplanen Stortinget har vært enige om, økes CO_2-avgiften i 2027. Det er viktig for klimaomstillingen. Effekten reduseres imidlertid når transportsektoren kompenseres gjennom lavere veibruksavgift, mens avgiften for petroleumsnæringen bare prisjusteres. Det svekker klimaeffekten i Norges mest utslippsintensive næring.

De tre ordningene Natursats, Klimasats og tilskudd til klimatilpasning slås sammen til en ny felles tilskuddsordning til kommuner og fylkeskommuner. Det er foreslått totalt 133 mill. kroner til dette for 2027, mot en samlet pott på 285 mill. kroner året før. Kuttet på 152 mill. kroner er mer enn en halvering.

Regjeringen foreslår å halvere bevilgningene til Enova i 2027. Dette begrunnes med at fondet er historisk stort og at Enova derfor fortsatt vil ha betydelig handlingsrom til å støtte klima- og energiomstilling. Et stort fond kan forsvare lavere bevilgninger på kort sikt, men ikke lavere ambisjoner. Enova må fortsatt ha kraft til å drive energiomstillingen, og en større del av innsatsen må rettes mot energieffektivisering i husholdningene.

Regjeringen foreslår å øke tilskuddet til Klimainvesteringsfondet med 667 mill. kroner og setter et mål om 30 mrd. kroner i klimafinansiering innen 2035. Det er positivt. Som et rikt olje- og gassproduserende land har Norge et særlig ansvar for å bidra til utslippskutt og energiomstilling også utenfor egne grenser. Investeringer i fornybar energi i utviklingsland kan gi stor klimaeffekt per krone og samtidig bidra til utvikling. Satsingen må likevel ikke bli en hvilepute for norsk klimaomstilling.

Unio krever:

- Veibruksavgiften videreføres på dagens nivå
- Petroleumsnæringen omfattes av CO_2-avgiften
- Tilskuddsordningen til klima og natursatsprogrammer økes med 152 mill. kroner til 285 mill. kroner, på nivå med 2026-bevilgningen.
- Økt støtte til energieffektivisering i husholdningene gjennom en vridning av Enovas midler mot ENØK-tiltak i norske hjem.

Fra forbruk til energieffektivisering

I RNB26 er de anslåtte kostnadene for samlet strømstøtte i 2026 oppjustert fra 9,1 til 21,5 mrd. kroner. Den høye regningen skyldes blant annet kulde og lav fyllingsgrad i magasinene – altså knapphet på kraft. Også i år er det flere kraftanalytikere som mener at utgiftene til strømstøtte er kraftig undervurdert.

Strømstøtten er viktig for å skjerme husholdningene mot ekstraordinært høye energipriser og bør videreføres som en sikkerhetsventil. En moderat økning i støtten kan forsvares, men ordningen bør samtidig innrettes mer treffsikkert.

Når knapphet på kraft driver prisene opp, bør en større del av ressursene brukes på energieffektivisering fremfor løpende strømstøtte. I dag går bare en liten andel av Enovas midler til tiltak i husholdningene, selv om dette kan gi varig lavere forbruk, redusere belastningen på kraftsystemet og gjøre folk mindre sårbare for høye strømpriser. Dette kan også redusere prisene på sikt. Målet bør være å skjerme husholdningene mot ekstraordinære priser samtidig som insentivene til sparing og mer effektiv energibruk styrkes.

Unio krever

- Norgesprisen gjøres mer treffsikker ved å sette et lavere forbrukstak og holde fritidsboliger utenfor ordningen. Innsparingen brukes til å sette prisen lavere enn i dag, uten å øke de samlede kostnadene (kap. 1820, post 77 og 78).
- En større andel Enovas midler rettes mot husholdningssektoren

Kommuneøkonomi

Regjeringen foreslår en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 3,2 mrd. kroner i 2027. Av veksten går 2,6 mrd. kroner til kommunene og 0,6 mrd. kroner til fylkeskommunene. I tillegg videreføres 450 mill. kroner fra budsjettforliket om Revidert nasjonalbudsjett 2026, slik at fylkeskommunene samlet får om lag 1,1 mrd. kroner i økte inntekter.

Etter kostnader knyttet til befolkningsutviklingen er handlingsrommet 0,5 mrd. kroner for sektoren samlet, nederst i intervallet på 0,5–1,0 mrd. kroner som ble varslet i kommuneproposisjonen tidligere i vår. For kommunene er handlingsrommet 400 mill. kroner, hvorav 80 mill. kroner er begrunnet med psykisk helse.

Kommunesektoren skal gjennom krevende omstillinger. I en overgangsperiode må kommunene finansiere et dobbeltspor: dagens drift og utviklingen av morgendagens tjenester. Husbankens støtte til oppgradering av boliger kan bidra til at flere eldre bor hjemme lenger, men må følges av midler til endret organisering av kommunenes tjenester. Dette kan for eksempel være mer ambulant virksomhet framfor flere sykehjemsplasser. Målet er flere friske eldre og et godt lag rundt den enkelte, uten å svekke kvaliteten i tjenestene.

Regjeringen foreslår å øke innslagspunktet for tjenester til særlig ressurskrevende brukere med 23 000 kroner utover lønnsveksten. Det reduserer den statlige kompensasjonen med 152,7 mill. kroner og skyver en større del av regningen og risikoen over på kommunene. Utgiftene varierer betydelig, og i små kommuner kan én eller få brukere gi store utslag i budsjettet. Unio mener derfor at staten må ta et større finansieringsansvar for å sikre likeverdige tjenester.

I tillegg skal kommunesektoren finansiere en rekke andre kostnadsdrivende oppgaver og reformer, blant annet pedagognorm i barnehagene, barnevernsreformen, vedlikehold av

fylkesveier og klimatilpasning. Selv med forsiktige anslag er kostnadsveksten på disse områdene større enn det økonomiske handlingsrommet regjeringen legger opp til.

Regjeringens forslag gir ikke kommunene rom til å sikre gode velferdstjenester og samtidig gjennomføre nødvendige omstillinger. Uten en vesentlig styrking vil resultatet bli kutt, større forskjeller og svekket tillit til fellesskapsløsningene.

Regjeringen samler flere ordninger i et nytt omstillingstilskudd for å gi kommunene større frihet. Det kan være fornuftig, men omleggingen må ikke svekke arbeidet med kompetanse og tjenesteutvikling. Tilskuddet må derfor styrkes med friske midler.

Unio krever:

- Kommunesektorens frie inntekter i 2027 økes med 4 mrd. kroner.

Helse og omsorg

Investeringer i dag reduserer presset i morgen

Flere eldre, økte behov og knapphet på arbeidskraft krever investeringer i kompetanse, forebygging, rehabilitering og nye arbeidsformer. Kommuner og sykehus må ha økonomi til både drift og utvikling, men budsjettforslaget gir for lite handlingsrom. Oppfølgingen av Helsepersonellplan 2040 må prioritere tiltak som beholder fagfolk, styrker tverrfaglige miljøer og reduserer behovet for langvarige tjenester. Regjeringens omstillingstilskudd er i hovedsak en omdisponering av eksisterende midler, se kommunekapitlet.

På Helse- og omsorgsdepartementets område oppgir regjeringen 730,3 mill. kroner til Helsepersonellplan 2040, hvorav 113,3 mill. kroner er styrking. Omlegging av eksisterende ordninger gir ikke i seg selv økt kapasitet. Unio etterlyser en langsiktig helsepolitisk plan som ser finansiering, personell, utdanning, forskning, beredskap og omstilling i sammenheng. Tiltak for å beholde, mobilisere og rekruttere personell må omfatte arbeidsvilkår, kompetanseutvikling og lønn som gjenspeiler utdanning og ansvar. Ansatte og tillitsvalgte må involveres tidlig.

Kommuneøkonomi og omstilling må ses i sammenheng

Kommunene og fylkeskommunene skal omstille samtidig som de ivaretar stadig flere og mer sammensatte behov. Kostnadene er store, og handlingsrommet svært trangt i regjeringens forslag til statsbudsjett. Dette gir for lite rom til å styrke fagmiljøene og gjennomføre nødvendig omstilling. Nye og utvidede oppgaver må fullfinansieres, og kommunene må få midler til forebygging og kompetanse som kan bidra til mestring og selvstendighet før tjenestebehovene øker ytterligere.

Forebygging, rehabilitering og mestring må prioriteres

Unio krever minimum 500 mill. kroner til helsefremming, forebygging, habilitering og rehabilitering, blant annet over kap. 714, post 60 og kap. 733, post 21. Tidlig tverrfaglig innsats kan forebygge funksjonstap, styrke deltakelse i utdanning og arbeid og redusere behovet for mer omfattende tjenester. Budsjettet må gjøre det mulig å prioritere denne innsatsen også når kommuner og sykehus står i krevende driftssituasjoner.

Unio etterlyser mer offensive strukturelle folkehelsetiltak, inkludert sunn skatteveksling som stimulerer til helsevennlige valg. Det er positivt at regjeringen foreslår gratis beskyttelse mot RS-

virus i barnevaksinasjonsprogrammet. Tilbudet bør innføres raskt, og vaksinasjonsprogrammene videreutvikles med flere vaksiner og oppfriskningsdoser, også for voksne under 65 år. Tilbudene må være gratis for å sikre likeverdig tilgang.

Helsedirektoratets forslag til nasjonale handlingsplaner for habilitering og rehabilitering må følges av konkrete tiltak, finansiering og forpliktende styring. Kommunenes folkehelsearbeid, frisklivssentraler og rehabiliteringstilbud må styrkes. Pasienter med sammensatte behov trenger sammenhengende forløp og tilgang til flere faggruppers kompetanse, uavhengig av bosted.

Sykehusene trenger større handlingsrom

Netto økning i sykehusenes driftsbevilgninger er 2,6 mrd. kroner utover pris- og lønnsvekst, mens demografikostnadene er anslått til 2,56 mrd. kroner. Økningen omfatter også prioriterte tiltak innen psykisk helse, rus og beredskap. Forslaget gir dermed begrenset rom til å styrke bemanning, kompetanse, kvalitet og nødvendig omstilling. Reduksjonene i bevilgningene omfatter blant annet lavere laboratorierefusjoner og en reduksjon som skal motsvares av lavere renteutgifter. Unio krever sterkere sykehusøkonomi, vekst utover demografikostnadene og kompensasjon for kapitalkostnader ved nye bygg. Krav om kortere ventetider må følges av bred tverrfaglig kapasitet til å behandle pasientene og ivareta de ansatte.

Økt ISF-andel og en nasjonal insentivordning for kortere ventetider innebærer omfordeling innenfor sykehusenes finansiering. Slike endringer må vurderes ut fra virkningene for kvalitet, prioritering og sammenhengende pasientforløp. Unio er opptatt av at forebygging, rehabilitering, samhandling og pasienter med sammensatte behov ikke taper når finansieringen i større grad belønner aktivitet. Kortere ventetider krever investeringer i fagmiljøer og et forsvarlig arbeidsmiljø.

Psykisk helse, rus og tilbudet til barn og unge

Regjeringen foreslår en opptrapping på 300 mill. kroner til psykisk helse og rus, fordelt mellom sykehus, kommunale tiltak og frie inntekter. De 80 mill. kronene i frie inntekter er ikke øremerket. Unio krever minimum 600 mill. kroner og raskere utbygging av døgnkapasitet, ambulante tjenester og ACT- og FACT-team, med tilstrekkelig tverrfaglig kompetanse og kontinuitet mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten.

Kommunalt forebyggingsprogram for barn og unge foreslås økt til 1 025 mill. kroner gjennom omlegging av eksisterende midler. Det sikrer ikke i seg selv helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Unio krever forutsigbare, øremerkede rammer, gratis nødvendig helsehjelp til fylte 19 år og midler til tidlig, tverrfaglig innsats mot utenforskap, særlig innen psykisk helse, rus og sosiale utfordringer.

Teknologi, kunnskap og beredskap

Helseberedskap gjelder hele helsetjenesten. Kommunene må opprettholde nødvendige tjenester under kriser, mens sykehusene må kunne håndtere flere pasienter. Kravene må følges av midler til personell, øvelser, kompetanse, utstyr og robust infrastruktur. De foreslåtte 60 mill. kronene til tilfluktsrom ved to helseforetak dekker ikke behovene. Helseberedskap må inngå tydelig i langtidsplanen for sivil beredskap, og Unio krever minimum 59,5 mill. kroner mer til FHI over kap. 745, post 01.

Utvikling av helse- og omsorgstjenestene krever ny kunnskap. Helseforskning er avgjørende for et godt, effektivt og treffsikkert tilbud og er prioritert i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Det er positivt at regjeringen foreslår 20 mill. kroner mer til kvinnehelseforskning,

men samtidig reduseres Helse- og omsorgsdepartementets bevilgning til Norges forskningsråd. Det er langt fra satsingen som trengs for å følge opp ambisjonene i langtidsplanen.

Utdanning og forskning

Helsepersonellplan 2040 krever utdanning i tråd med samfunnets behov. Kapasiteten må styrkes på tvers av helseprofesjonene, blant annet for ergoterapeuter, radiografer, tannpleiere og logopeder, i tillegg til sykepleiere og jordmødre. Dimensjoneringen må bygge på tjenestenes behov og utvikles i samarbeid med partene.

Flere studieplasser krever nok praksisplasser og kvalifiserte veiledere. Universiteter, høyskoler og praksisfeltet må få rammer som sikrer kvalitet i utdanningene og kapasitet til veiledning. Studiesentrene kan gjøre utdanning og kompetanseutvikling mer tilgjengelig i distriktene, men må ha forutsigbar finansiering og tett samarbeid med utdanningsinstitusjonene og tjenestene.

Helseforskning og kommunenes kunnskapsgrunnlag må styrkes. Tjenestene trenger forskning på forebygging, rehabilitering, organisering og arbeidsmiljø, og støtte til å ta kunnskapen i bruk. Etter- og videreutdanning må være tilgjengelig for alle relevante faggrupper og inngå i arbeidsgivernes langsiktige kompetanseplaner.

Unio krever:

- Styrk tiltakene for å beholde, mobilisere og rekruttere helsepersonell, med kompetanseutvikling, et godt arbeidsmiljø og forpliktende partssamarbeid.
- Fullfinansier tjenester til særlig ressurskrevende brukere (kap. 571, post 60 og kap. 575, post 60 og 61).
- Styrk omstillingstilskuddet med nye midler til kompetanse, tjenesteutvikling og helseteknologi (kap. 760, post 60). Kommunene må kunne gjennomføre omstilling samtidig som de opprettholder forsvarlige tjenester.
- Bevilg minimum 500 mill. kroner til helsefremming, forebygging, habilitering og rehabilitering, blant annet over kap. 714, post 60 og kap. 733, post 21.
- Styrk sykehusøkonomien vesentlig utover regjeringens forslag, med realvekst over demografikostnaden og kompensasjon for kapitalkostnader (kap. 732).
- Øk den årlige opptrappingen til psykisk helse og rus fra 300 til minimum 600 mill. kroner, og bygg ut døgnkapasitet, ambulante tjenester og ACT- og FACT-team (kap. 732 og 765).
- Styrk universiteter og høyskoler, prioriter helseprofesjonsutdanningene etter samfunnets behov og finansier praksisplasser, veiledning og helseforskning.
- Sikre helsestasjons- og skolehelsetjenesten forutsigbare, øremerkede rammer, og gjør all nødvendig helsehjelp gratis til fylte 19 år.

Utdanning og kompetanse

Kunnskap og forskning er en del av samfunnets beredskap. Langsiktig motstandskraft bygges gjennom hele utdanningsløpet, fra barnehage til høyere utdanning. Det er derfor uheldig at kompetansebudsjettet ikke prioriterer barnehagelærere og lærere tydeligere.

Helsepersonellplan 2040 må følges opp med flere studieplasser på tvers av helseprofesjonene, blant annet for ergoterapeuter, radiografer, tannpleiere og logopeder, i tillegg til sykepleiere og jordmødre. Flere studieplasser krever nok praksisplasser, kvalifiserte veiledere og dekning av nødvendige bo- og reiseutgifter. Studiesentrene må samtidig sikres forutsigbar finansiering.

Helseforskningen og kommunenes kunnskapsgrunnlag må styrkes, særlig innen forebygging, rehabilitering, organisering og arbeidsmiljø. Etter- og videreutdanning må være tilgjengelig for relevante faggrupper og inngå i arbeidsgivernes langsiktige kompetanseplaner.

Barnehage, grunnskole og videregående opplæring

En tydeligere barnehagesatsing må på plass

Bemanning er avgjørende for hvor godt barn har det i barnehagen. Kravene som stilles til barnehagens pedagogiske virksomhet er omfattende. For å følge opp alle barn må barnehagen ha nok ansatte med riktig kompetanse.

Stortinget har over tid bevilget betydelige midler til økt bemanning og flere barnehagelærere. Behovet er imidlertid fortsatt stort, særlig for de yngste barna, men budsjettforslaget følger ikke opp.

Midlene til toppet bemanning i barnehagene foreslås kuttet fra 1,15 mrd. kroner til 800 mill. kroner i 2027. Kuttet forsterker bemanningskrisen og skaper enda større usikkerhet i barnehagene. Til sammen er det avsatt om lag 1,9 mrd. kroner til økt bemanning og flere barnehagelærere i 2027. Dette er dessverre en nedgang fra 2026.

Satsing på smågrupper og videreføring av lærernormen

Regjeringen innfører et nytt øremerket tilskudd til smågruppeundervisning rettet mot 1. og 2. trinn og mot 5. og 8. trinn, som er viktige overganger mellom hovedtrinn i skolen. Dette skjer samtidig som regjeringen har sendt på høring et forslag om å innføre en plikt til smågruppeundervisning på 1. og 2. trinn. Kunnskapsdepartementet er med dette tydelig på betydningen lærernormen vil ha for å kunne legge til rette for høyere bruk av smågruppeundervisning. Dette kan ikke tolkes på en annen måte enn at regjeringen viderefører lærernormen.

Forslagene fra Kommunekommisjonen har skapt usikkerhet om lærernormen og skolens rammer. Fellesskoleutvalget advarer særlig mot at ressurser flyttes fra grunnskolen til omsorgstjenestene.

Endringer i alderssammensetningen kan de neste ti årene redusere kommunerammen med 11 mrd. kroner og fylkeskommunenes rammer med nær 4 mrd. kroner. Det kan få store følger for elevene. Fellesskoleutvalget skriver: «Det forventede trekket fra kommunerammen det neste tiåret følger av måten inntektssystemet er rigget på, og det vil ikke endres uten aktive grep på nasjonalt nivå.»

Å bevare lærernormen er viktig i denne sammenhengen, men det må mer til. Unio støtter forslaget fra utvalget om at staten bør kompensere kommunene og fylkene for de forventede automatiske kuttene som følger av fallende elevtall. Dette innebærer at det må gjøres endringer i Inntektssystemet.

Unio krever:

- Kuttet til toppet bemanning i barnehagene må reverseres og bevilgningene må styrkes.
- Lærernormen må bevares, og det må gjøres endringer i kommunenes inntektssystem slik at kommuner og fylkeskommuner kompenseres for nedgang i elevtall.

Høyere utdanning og forskning

Gradvis nedbygging av universitets- og høgskolesektoren

Budsjettet viser en liten realøkning til universiteter og høyskoler på kap. 260, men sektoren får likevel mindre frie midler til kjerneoppgavene. Basisbevilgningen kuttes med 477,7 mill. kroner til «inndekning for nye satsinger». I tillegg fases midlertidige studieplasser ut, og midler fra avsluttede prosjekter for utdanningskvalitet er ikke tilbakeført som forutsatt. Siden Solberg-

regjeringens effektiviseringskutt startet, er grunnbevilgningene samlet redusert med 3,6 mrd. kroner.

Kuttene rammer grunnforskning, forskningsbasert undervisning, studentveiledning, formidling og nasjonal kunnskapsberedskap. Om lag halvparten av institusjonene får realnedgang i rammebevilgningen fra 2026 til 2027. Nedbemanning, færre studietilbud og økt arbeidspress svekker sektoren. En fersk rapport fra Akademiet for yngre forskere og Forskerforbundet viser at bare 27 prosent av forskerne under 40 år vil anbefale en forskerkarriere. Budsjettforslaget vil forverre situasjonen.

Med kompetansebudsjettet signaliserer regjeringen sterkere styring og prioritering av studier som samfunnet har særlig behov for. Unio anerkjenner sektorens ansvar for å bidra til å dekke særlige kompetansebehov. Samtidig er vi bekymret for ensretting og redusert mangfold. Med dagens finansieringsmodell er fagmiljøer og utdanningstilbud med få studenter særlig sårbare. For å ivareta en kunnskapsberedskap og faglig bredde må fagmiljø av nasjonal betydning sikres gjennom øremerkede tilleggsbevilgninger.

I mange fagområder er forskerne avhengige av å søke eksterne midler for å kunne utføre forskning, da det ikke er ressurser til dette innenfor rammen av egen stilling. Dette gjelder ofte selv mindre beløp. Å gjeninnføre en nasjonal ordning med småforskmidler vil bety mye for mange forskere.

Unio krever:

- Basisbevilgningen til statlige og private universiteter og høgskoler på kap. 260, post 50 og 70, økes med 538,6 mill. kroner.
- Det avsettes 50 mill. kroner på kap. 260, post 50, til en nasjonal ordning som sikrer fagmiljøer og studietilbud av nasjonal betydning.
- Det avsettes 50 mill. kroner på kap. 260, post 50, til en nasjonal ordning med småforskmidler.

Sats på forsking – styrk kunnskapsberedskap og omstillingsevne

Forslaget til statsbudsjett for 2027 innebærer en realnedgang i FoU-innsatsen på 1,1 prosent. Foreløpige anslag viser at FoU-bevilgningenes andel av det samlede statsbudsjettet for 2027 er 3,37 prosent. Det er det laveste nivået siden 2005. Hele 10 departementer har realnedgang i sine forskningsbevilgninger.

Kontrasten til EU og våre naboland er stor og blir gradvis større. Den Nordiske Draghi-rapporten (Copenhagen Economics 2026) viser at Norge ligger bak Sverige, Finland og Danmark når det gjelder FoU som andel av BNP, patentsøknader og samlet innovasjonsevne. Tilgang til risikokapital framheves også som en betydelig svakhet. Samtidig øker omstillingsbehovene. Det er behov for en kraftfull offentlig satsing på både grunnforskning og anvendt forskning, inkludert treffsikker virkemiddelbruk for å stimulere til økt FoU-innsats i regi av næringslivet.

Basisbevilgningen til de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene får realnedgang. Flere institutter har en presset økonomi og varsler nedbemanning. Det kan svekke viktige forskningsmiljøer og redusere kapasiteten til å levere kunnskap til offentlig sektor og samfunnsliv. I påvente av ny instituttpolitikk og langtidsplan må bevilgningene minst dekke lønns- og prisveksten og sikre fortsatt høy forskningsaktivitet.

Unio krever:

- Retur-EU på kap. 285, post 71, styrkes slik at forskningsinstituttenes kostnader ved deltakelse i EU-prosjekter dekkes fullt ut.

- Bevilgningen til langsiktig, grunnleggende forskning på kap. 285, post 72, økes med 500 mill. kroner.
- Grunnbevilgningen til de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene på kap. 285, post 73, økes med 6 mill. kroner utover regjeringens forslag, til 286,4 mill. kroner.

Studentøkonomi

Unio har lenge kjempet for å knytte studiestøtten til folketrygdens grunnbeløp, og støtter at dette innføres fra 2027.

Regjeringen foreslår å fastsette studiestøtten til 1,25 G. Dermed øker basislånet for studieåret 2027-2028 med 4,21 prosent, eller drøyt 7000 kroner, sammenliknet med studieåret 2026-2027.

Unio mener dette ikke er tilstrekkelig. Studiebarometeret 2025 slår fast at studenter aldri før har måttet jobbe så mye ved siden av studiene. Heltidsstudenter skal ha studier som hovedaktivitet, noe som vil bidra til økt gjennomføring.

Unio krever:

- Studiestøtten økes til 1,5 G.

Politi

Unio støtter regjeringens forslag om 500 mill. kroner til digitalisering av politiet. Investeringene er nødvendige for å ta igjen det digitale etterslepet, men gevinstene kommer over tid. Politiet trenger samtidig nok ansatte til den daglige driften, og konsekvensene av redusert bemanning vil merkes allerede neste år.

Regjeringens budsjettforslag for 2027 vil føre til at politiet har om lag 1 mrd. kroner mindre i disponibelt handlingsrom enn i 2026. Årsakene er økte lønns- og driftskostnader og bortfall av overførte midler som har finansiert deler av årets aktivitet. Flere politidistrikter har allerede varslet nedbemanning.

Fra 2021 til 2025 ble det 150 færre politiansatte i distriktene, samtidig som antallet IP-godkjente mannskaper falt betydelig. Politiets oppgaver er blitt flere og mer krevende. Likevel bygges den operative kapasiteten ned i det regjeringen omtaler som den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig.

Unio krever en økning på 3,5 mrd. kroner utover regjeringens forslag, fordelt på:

- **Drift og bemanning – 1,8 mrd. kroner:** 1 mrd. kroner for å opprettholde aktivitetsnivået fra 2026 og 800 mill. kroner til å starte opptrappingen mot minst tre politi per 1 000 innbyggere. Dette må følges av flere studieplasser, faste jobber for nyutdannede og en ny budsjettmodell som skiller reelle satsinger fra lønns- og priskompensasjon og viser fordelingen mellom politidistriktene.
- **Rekruttere og beholde kompetanse – 800 mill. kroner:** Målrettede tiltak for å beholde erfarne ansatte og rekruttere tilbake kompetanse som har forlatt politiet.
- **Investeringer og beredskapsutstyr – 900 mill. kroner:** Et eget investeringsbudsjett til kjøretøy, utstyr, IT og styrket drone- og maritim kapasitet. Kravet er redusert fra 1,4 mrd. kroner etter regjeringens forslag om 500 mill. kroner til digitalisering.

Internasjonalt arbeid

Budsjettposten «FN og globale utfordringer» finansierer sentrale deler av FNs arbeid med fredsbygging, konfliktforebygging og internasjonal koordinering. Den omfatter også støtte til FN-sambandet, som informerer barn og unge om FN, internasjonale spørsmål og bærekraftsmålene. Posten er redusert fra 298 mill. kroner i 2023 til 238 mill. kroner i 2026, som tilsvarer om lag 20 prosent nominelt siden 2023.

Unio er bekymret for at arbeidet for fred og internasjonalt samarbeid svekkes nettopp når behovet for forpliktende samarbeid på tvers av land er større enn på lenge. Vi mener bevilgningen bør tilbakeføres til 2023-nivået og prisjusteres, tilsvarende om lag 327 mill. kroner i 2027. Det vil styrke både internasjonalt samarbeid og arbeidet med kunnskap om FN og globale utfordringer i Norge.

Unio krever:

- Stortinget må øke bevilgningen på kap. 151 Fred, sikkerhet og globalt samarbeid, post 73 FN og globale utfordringer, til om lag 335 mill. kroner. Beløpet bygger på anslått prisvekst på 3,3 prosent i 2026 og 2,5 prosent i 2027.

Fri og uavhengig presse

Stadig flere, særlig unge, får nyheter fra algoritmestyrte plattformer framfor redaktørstyrte medier. Det øker risikoen for desinformasjon og svekker den demokratiske samtalen. Det er derfor positivt at regjeringen øker tilskuddet til redaktørstyrte medier med 40 mill. kroner, fra 572 mill. kroner i 2026 til 612 mill. kroner i 2027. Midlene skal bidra til journalistikk og formater som når yngre målgrupper.

Unio har lenge tatt til orde for et plattformnøytralt merverdiavgiftsfritak, slik at norske nyhetsmedier behandles likt uavhengig av om innholdet publiseres som tekst, lyd eller bilde. Unio etterlyser nå framdrift i regjeringens utredning av et slikt fritak, i tråd med Stortingets anmodning.

Unio krever, som tidligere at:

- Det må gjeninnføres et plattformnøytralt merverdiavgiftsfritak for norske nyhetsmedier.

Bibliotek

Regjeringen foreslår å slå sammen flere tilskuddsordninger i skolen, blant annet til læremidler for elever med dysleksi og andre lesevansker og til skolebibliotek og bøker. Unio støtter forenkling, men mener disse ordningene må bestå. I kommuner med presset økonomi risikerer formålene ellers å tape i konkurransen med andre, også lovpålagte, oppgaver.

Det er positivt at regjeringen følger opp rådene fra Lesekommisjonen og viderefører den nasjonale satsningen «Tid for lesing». Det foreslås midler til å oppfylle regjeringens Leseløfte, men vi er bekymret for at en søknadsløsning for disse midlene kun vil føre til styrking i de kommunene der det allerede finnes ressurser til å søke og følge opp bruken av midlene. Midlene bør derfor gis som øremerkede tilskudd over kommunebudsjettene.

KOSTRA-tall viser at hver ansatt i folkebibliotekene i gjennomsnitt betjener 100 flere innbyggere enn for fire år siden. Kommuneøkonomien må styrkes for å hindre kutt i lokale kulturbudsjetter og faglig bemanning i bibliotekene.

Unio krever:

- Tilskudd til skolebibliotek og folkebibliotek gis øremerket, slik at midlene går til formålet.
- Midlene til Leseløftet gis som øremerkede tilskudd.

Den norske kirke

Tilskuddet til Den norske kirke økes med 3,59 prosent i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2027. Videreføringen anerkjenner betydningen av en landsdekkende folkekirke og andre tros- og livssynssamfunn. Samtidig innebærer den fortsatt stramme rammer for en kirke med store rekrutteringsbehov.

Regjeringens videreføring og omtale av tilskuddet anerkjenner Den norske kirkes betydning og arbeid i hele landet. Det er grunnleggende at kirkens medlemmer kan delta i gudstjenester og kirkelige handlinger der de bor.

Tilskuddet går i hovedsak til lønn. Stabile rammer er derfor avgjørende for å opprettholde bemanningen, men tilskuddet gir lite rom for nye tjenester og økte beredskapsbehov. Barne- og familiedepartementet framhever kirkens betydning for frivillig arbeid blant barn og unge, trosopplæring, diakoni og lokalt kulturarbeid. En landsdekkende folkekirke krever gode rammer for prestetjenesten og vedlikehold av kirkebyggene.

Antallet presteårsverk går ned, samtidig som en stor andel av de ansatte er over 50 år. Det er derfor et paradoks at regjeringen anerkjenner rekrutteringsbehovet, men samtidig reduserer tilskuddet med 3 mill. kroner – tilsvarende om lag tre stillinger. Midlene bør beholdes i kirken og brukes til bemanning og rekruttering.

Unio krever:

- De 3 mill. kronene videreføres i tilskuddet til Den norske kirke.

Unio er Norges største hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede. Vi har over 404 000 medlemmer fordelt på 14 forbund.

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høgskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar.

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier: sikre full sysselsetting, øke forskningen, kjempe mot fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester, øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor, sikre gode trygde- og pensjonsordninger.

Unios medlemsforbund:

Utdanningsforbundet • Norsk Sykepleierforbund • Forskerforbundet
Politiets Fellesforbund • Norsk Fysioterapeutforbund • Det norske maskinistforbund
Akademikerforbundet • Norsk Ergoterapeutforbund • Norsk Radiografforbund
Spir – Profesjonsforbundet for prester, diakoner, kateketer og pedagoger
Bibliotekarforbundet • Norsk Tannpleierforening
Norsk logopedforbund • Skatterevisorenes Forening

Stortingsgata 2
0158 Oslo
sentralbord: 22 70 88 50
post@unio.no
www.unio.no